
TOMISLAV DRETAR

ANIMACIJA U KULTURI

OSNOVA KULTURNOG ŽIVLJENJA

Na raskršću

Danas je kultura na vjerojatnom raskršću. Ovisno o društvenim uvjetima i orijentaciji vladajućeg sistema vrijednosti prijeto joj havarija u tjesnacima industrijske potrošnje ili kastracija u tehnokratskoj laboratoriji totalitarnih politika u jednom slučaju ili je pak, u drugom slučaju, čeka uloga energije prometejskog bunta. Odnosno, kultura kao način društvene proizvodnje života u globalnim razmjerima izražava i izražavaće život društva masovne proizvodnje i potrošnje industrijskih roba (gdje sama postaje industrijska roba *par excellence*). U totalitarnom društvenom odnosu ona ima ulogu evnuha koji svoju gospodaricu može (potajno) ljubiti, ali ne i oploditi. I ona prava mogućnost je njena istinska ljudska šansa naspram krležijanskih dvojbi suvremene civilizacije kojoj jedino pobuna ostavlja nadu da će opstati dostojanstveno uspravna.

Sudbinski sadržaji

To ljudsko dostojanstvo i držanje svoje sudbine u vlastitim rukama u stalnoj su opasnosti da budu odgurnuti u mrak otuđenja. Nema tog dostignutog stupnja razvoja na kojem čovječanstvo smije i na tren zastati, a da to ne bude i njegov poraz. Konzerviranje postojećeg prava je smrt ljudskosti, kulture čiji je smisao u samom nastajanju. O tome govori i treća Marksova teza o Fojevbahu: „Poklapanje menjanja okolnosti i ljudske delatnosti ili samoizmene može se shvatiti i racionalno razumeti samo kao revolucionarna praksa” (Ernst Bloch, *Marksove teze o Fojevbahu*, BIGZ, Beograd 1977, str. 85). Nemirenje s postojećim, pobuna, revolucioniranje djelatne ljudske suštine jedina je njena šansa. To se može samo u zajednici međusobno različitih ljudi u istovjetnom odnosu spram života. Prihvatimo li ovo, slijed stvari

dovešće nas do spoznaje o komuniciranju kao bitnoj dimenziji sadržaja, oblika i načina života.

Zajednica pretpostavlja određeno komuniciranje kao vlastiti uvjet. Međusobna različitost uvjetuje različite razine, oblike, načine i smjerove komuniciranja; odnos spram života koji je dignut na razinu učešća, sudjelovanja u proizvodnji života pretvara komunikacijske relacije u sam sadržaj. Komunikacija je tako čovjekova sudbina. Nismo ovim rekli ništa novo. Ovo je samo uvod u neophodnost animacije. Očigledna različitost među ljudima i sudbinsko zajedništvo govore da nema „samotničkog naukovanja” kako to kaže Augustin Girard. Pojedinaac mora biti uveden u ljudsku kulturu. Bez posredovanja drugog čovjeka nikad dijete neće usvojiti ljudski govor, koji nije samo zbirka riječi određenog sadržaja, već naslaga ljudske kulturne djelatnosti: ljubavi, mržnje, patnje, stvaranja, stradanja i razaranja. Puko izlaganje vrednotama kulture neće bez posredovanja drugog čovjeka uroditi kultiviranom ličnošću. To posredovanje nazivamo *animacijom* (animare, lat.=oživjeti, zadahnuti životom).

Narodna duša

Značenje tog posredovanja shvatili su ljudi već odavno. Nije prošla niti jedna vojna, niti jedno porobljavanje da zavojevač radi vlastitog opstanka nije pokušao one porobljene pretvoriti u one sebi nalik. Nametao im je kulturne obrasce i određivao sisteme vrijednosti koji su uređivali podaničko ponašanje. Animacija je tu bila zadajena u odoru novog državnog činovništva koje je pokorenima donosilo luču (više) civilizacije. Takvom kulturtregerstvu naši narodi oduvijek su bili izloženi. Iza takve prosvjetiteljske namjere ulijevanja „duše”, „prosvjećivanja” i „prosvjetljivanja” austrougarskih odnosno folksdojčerskih i u naše novije vrijeme vlastitih šovenskih kulturtregera, (neke stvari 7. desetljeća ovog stoljeća karikatura su kulturtregerstva, nametale su obrasce koji nisu bili preživjeli, jer nikad nisu niti *živjeli* stvarnim životom), lako se vidjela konačna svrha takve „animacije” — imperijalistička eksploatacija naših dobara. Da bi se imao alibi, bilo je potrebno našu narodnu dušu proglasiti zaostalom, nekulturnom, zatim je ugušiti i uliti svoju, naravno, višu dušu. U tom slučaju postaješ nalik na gospodara, pa ono što je tvoje i njegovo je, a on će, radi svoje više vrijednosti i sposobnosti, znati bolje iskoristiti zajednička dobra.

Naravno, ni ostali paravani prosvjetiteljstva, reformatorstva i sl. nemaju bolje namjere. Svi oni polaze od jednog zadanog koncepta kulture, svjetonazora, društvenog ustrojstva, kulturne povijesti, koju nastoje prenijeti zaostalima, ne-

kulturnima, neprosvijećenima. I opet uz isti alibi, i uz isti uvjet negiranja postojeće narodne duše ili duša u višenacionalnim zajednicama, jer postoji ona viša, razvijenija, naprednija koju treba oponašati i slijepo slijediti. Kao ovce čobanina. Pokušava se, naime, promijeniti, reformirati, prosvjetliti tama narodne (zapravo plemenske) duše kako bi se lakše ovladalo njegovim tijelom. Veoma lukavo, mora se priznati. Zar bi se takvom pokvarenom narodu moglo reći da je potpunost. U tom slučaju nema alibija za preodgajanje. Zato je niži, kolonizirani narod samo polubiće kojem nedostaje prava duša. Tu dušu daće mu novi gospodari, i to veoma rado u slučaju pokornosti, a da za uzvrat tražiti neće ništa. Uzeće i sami.

U situaciji kada jedan narod, sam ili u zajednici s drugima, izbori slobodu postaje (ili postaju) njen tvorac. Sloboda tog naroda je samo njegova, autentična i jedina. Sve druge slobode svih ostalih naroda nisu nalik na ovu, jer svaki narod ima svoju vlastitu dušu, svoj vlastiti identitet. Kad se dogodi takav historijski čin stvara se jedna nova životna tvorevina, jedan novi kulturni koncept koji može postojati samo ako postoji i njegov tvorac. U takvoj, dakle, situaciji nestaje pojave prosvjetiteljskog kulturtregerstva, a uspostavlja se proces autentičnog i autonomnog izražavanja vlastitog identiteta jednog slobodnog naroda i njegove kulture. U procesu samoaktualizacije stvaralačkih moći takvog naroda presudnu ulogu odigrala je pobuna protiv onoga što je negiralo identitet duše naroda. Naravno da se ovdje podrazumijeva klasna suština revolucionarnog bunta. Da je riječ o prvenstveno klasnoj, a ne samo nacionalnoj suštini potvrda su otpori ne samo tlačiteljima iz drugih nacionalnih zajednica već i onima iz istog naroda koji su se nametnuli kao gospodari.

Kulturna demokracija

Nacija kao moderna tvorevina historije razvoja proizvodnih snaga i odnosa objektivizirana u zajednici, prirodno, različitih pojedinaca morala je izraziti taj skup različitosti. Obuhvatila je i integrirala taloge različitih tradicija koje je povezivala snažna koheziona sila društveno-ekonomskih odnosa. Taj skup različitosti danas čini bogatstvo jedne narodne duše. Gledano na horizontalnom planu to su različite subkulturne grupe koje su zajedničkim sudjelovanjem izborile pravo na autonomnost i identitet svoje nacionalne kulture, ali ne samo nacionalne. Univerzalno pravo nacije implicite nosi pravo svakoj njenoj konstituenti na vlastiti identitet. Ili drukčije rečeno, nacionalna kultura, kao ni nacija nije jednoobrazna, pa se pravo na identitet priznaje svim grupama koje čine naciju. To znači da svaka nacionalna kultura mora pri-

znovati pluralitet vlastitih obilježja. U protivnom događa se da jedna subkultura pokušava svoj identitet nametnuti kao vladajući i dovoljno reprezentativan da bude jedini, a tad se vraćamo prosvjetiteljstvu, kulturtregerstvu i sl. Ravnopravna i demokratska komunikacija subkultura uvjet je svakom zajedništvu koje počiva na pluralizmu. To istovremeno bivstvovanje različitih kulturnih vrednota, bez odnosa nadređenosti i podređivanja bilo koje od njih, predstavlja koncept kulturne demokracije. Ako se ovo shvati kao dinamičan odnos, onda se kulturna demokracija javlja kao proces univerzalne komunikacije između različitih subkultura u kojoj sve autentične vrijednosti gube karakter privatne svojine samo jedne subkulture i postaju zajedničke vrednote svih članova zajednice.

U tom slučaju zajedništvo se javlja kao područje demokratske animacije u kojoj se posredovanje ostvaruje u toku onog procesa koji se u nas naziva razvijanjem bratstva i jedinstva naroda i narodnosti. To znači da se logično nastavljanje vlastite kulturne tradicije upotpunjuje upoznavanjem, priznavanjem i usvajanjem kulturnih vrednota iz drugih kulturnih tradicija koje egzistiraju uporedo i čine jednu zajednicu.

Ovako široko shvaćena demokratska animacija možda nije u skladu sa znanstvenim poimanjima i definiranjima temeljnih pojmova, ali nauka nikad ne može obuhvatiti sve bogatstvo života.

U zajedničkoj proizvodnji života grupa (narod) je uspostavljala različite komunikacijske veze što je rezultiralo različitim kulturnim procesima, obrascima i elementima. Tako je zajednica proizvela svoju umjetnost, nauku, filozofiju, ekonomiju i razne materijalne proizvodne oblike i procese, društvene odnose, pravo, politiku, moral, temperament, karakter angažmana. I ovdje se mora uspostaviti, na vertikalnom planu, demokratski odnos kulturnih vrednota, a animacija mora steći sveobuhvatni front djelovanja. To djelovanje obuhvaća posredništvo s univerzumom raznolikog, ali ne u smjeru niveliranja i poopćavanja kao konačnog cilja, nego s namjerom prevladavanja dostignutog u njegovoj savršenijoj pojavnosti. Dakle, animacija koja posreduje revolucioniranje proizvodnje kulturnih procesa, i to ne donoseći gotovu kulturu jednog tipa, nego pomažući pripadnike raznolikih subkultura da prožive u vlastitoj kulturi koja tendira ka razvoju kvaliteta s predznakom ljudskog.

Demokratska animacija je, prema tome, animacija kulture u uvjetima kulturne demokracije. To znači da se ona direktno suprotstavlja animaciji temeljenoj na elitističkom poimanju kulture, tržišno-potrošačkim odnosima u kulturi i konceptu kulturne politike u kojem je kultura stavljena u funkciju, odnosno, pod patronat po-

litike. Kulturna demokracija u nas se javlja kao logičan izraz opće društvene demokratizacije zasnovane na pluralizmu samoupravnih interesa. Zato određenje specifičnosti demokratske animacije treba izvesti iz načela pluralizma samoupravnih interesa. Interesi o kojima je riječ ne mogu se zauvijek formulirati, jer permanentna revolucija našeg društva proizvodi i nove potrebe. Zato se demokratska animacija u nas stavlja u funkciju proizvodnje novih potreba. U tom slučaju ne radi se o animaciji koja se realizira u službi potrošača postojećih kulturnih vrednota već je usmjerena na otkrivanje stvaralačkih sposobnosti u svakom čovjeku, pa je temelj za animaciju marksistička valorizacija baštine u kojoj se neće uspostavljati hijerarhijski odnosi između pojedinih oblasti stvaralaštva, a kvalitet određen dostignutim stupnjem stvaralačkog savršenstva jeste jedini zakon rangiranja.

Suvremeni društveni okviri animacije kulture

Historijski razvoj čovječanstva stavio je suvremenog čovjeka, kroz razne vidove otuđenja, u neobično intenzivnu ovisnost o njegovoj spoljašnosti. Tu spoljašnost čine društveno-proizvodni odnosi i proizvodni procesi, predmeti proizvodnje, životni milieu, odnosno društvena baza i nadgradnja. Budući da je čovjek historijsko — djelatno biće, njegova spoljašnost (o kojoj je ovdje riječ) jeste njegova otuđena suština. Slijed događaja je takav da se otuđujuća situacija već po vlastitoj inerciji reproducira proizvodeći nove oblike, sadržaje i sredstva otuđenja. Čovjek se jedino može održati ostvarujući svoju suštinu, odnosno prisvajajući nanovo njena otuđena područja. To stalno nastojanje reintegracije otuđenog bića proizvodi razne odnose između čovjeka i njegove otuđene suštine. Ti odnosi, budući da su dinamični, predstavljaju ono što nazivamo ljudskim komunikacijama. Čovjek se danas nalazi u svijetu neobično bogatih i razvijenih komunikacijskih veza i odnosa. Gotovo sva ljudska djelatnost realizira se kao komunikacija. Teorija komunikacija tvrdi da svaki medij komuniciranja nosi određena značenja za čovjeka, pa se i vrijednost određuje prema nabijenosti značenjima. Tako se cjelokupna ljudska praksa javlja kao područje intenzivnih i višesmjernih komunikacija, pa se otud i čovjek pojavljuje kao biće komunikacija. U suvremenoj historijskoj situaciji koju smo definirali kao svijet otuđenja (nismo zaboravili praksu revolucije koja ide za razotuđenjem) čovjek neće opstati u koliko ne bude komunicirao. Tome najbolje svjedoče one grupe i pojedinci koji ostaju neuključeni u svijet ovako shvaćenih komunikacija. Ostajući izvan tokova bitnih komunikacijskih linija (participacija u vladanju, potrošnja, razni vidovi samoaktualizacije, komu-

niciranje s drugim ljudima i sl.) postaju marginalni ljudi i marginalna društva, dakle izvan historijskih procesa, izvan ostvarenja historijsko-djelatne suštine, pa se ne može reći da egzistiraju kao (suvremeni) ljudi. U uvjetima otuđenja subjekti postaju sadržaji komunikacija (ovo je već manipulacija), a sredstvo zamjenjuje cilj.

Dokidajući plemensko-patrijarhalni svjetonazor i transformirajući porodicu industrijalizacija u snažnom zamahu raskida mitski odnos čovjeka s prirodom, koji pojedinac doživljava kao prisnost, što ne znači da industrijalizirana zajednica dokida mitologiziranje. Mitovi se i dalje rađaju. Suvremeni mit sada posreduje odnos čovjeka s njegovom novom sredinom — s kulturom. Ona iskonska prisnost s prirodom, iz koje je čovjek netom izišao, gubi se, racionalan odnos prema sredini koju je sam proizveo, a nije se u njoj još uspio odomaćiti, nadvladava osjećaj nove prisnosti koji je tek u povoju i procesu definiranja, umjesto doživljavanja. Kultura kao nadgradnja prirode povećava broj dimenzija čovjekovog odnosa prema životu otvarajući nebrojene kanale i stvarajući nove medije komuniciranja. Umjesto porodice kao osnovnog medija komuniciranja čovjek danas svoj suodnošaj sa životom realizira iz okvira raznih grupa. Tu je još prisutna bračna zajednica, te različiti oblici porodičnih zajednica, proizvodne zajednice, društveno-političke zajednice, teritorijalne zajednice, interesna udruženja, stručna udruženja i sl. Ovo bogatstvo različitih mogućnosti moderni čovjek zbog otuđenih temelja proizvodnje života doživljava kao okolnosti u kojima se umjesto ispoljavanja vrši depersonalizacija ličnosti. Umjesto ranije borbe sa silama prirode sada se hvata u koštac sa silama koje uređuju društvene odnose. Budući da još nije uspio stvoriti novi senzibilitet koji bi mu omogućio uspostavljanje prisnog odnosa s novom sredinom, koja je u stalnoj mijeni, pojedinac se kao malo kad osjeća izgubljenim u tom nepreglednom moru veza i odnosa koje tek treba reintegrirati u svoju praksu. Tome pogoduju prave poplave sredstava koje čovjek upotrebljava u posredovanju života. Između njegovog uključivanja u razne zajednice postavljaju se uvjeti ekonomskog minimuma egzistencije, optimuma potrošnje, političkog angažmana, dometi slobode i neslobode. Naime, da bi pojedinac imao obitelj prvo mora osigurati minimum sredstava koji će mu omogućiti ekonomsku neovisnost. Da bi bio ravnopravan član raznih zajednica potrebno je da posjeduje dio sredstava koja nadmašuju egzistencijalni minimum i omogućuju potrošnju proizvedenih dobara (lovac mora kupiti pušku). Da bi dijelio pravo na mijenjanje svijeta mora imati određenu idejnu orijentaciju. Da bi sudjelovao u proizvodnoj zajednici mora posjedovati znanja o proizvodnji, da bi... Budući da danas neki

imaju, a neki nemaju, potrebno je prvo dokinuti odnos koji je omogućio jednima da imaju na račun drugih, a zatim proizvoditi dovoljno za svakog pojedinca. Taj proces zove se podružtvljavanje. Kad se to učini stvoriće se situacija koja će obilovati mogućnostima različitih oblika udruživanja, odnosno neće neka sredstva proizvoditi razne zajednice, već će zajednice proizvoditi sredstva svoje prakse. Mislim da će time biti prebrođena osnovna prepreka rađanju nove prisnosti, jer zajednica kojoj pripada neće biti otuđena i posredovana otuđenim sredstvima. Time će i komunikacije izgubiti karakter komuniciranja čovjeka s njegovom otuđenom suštinom.

Institucije

Vidjeli smo kako su se neke sfere ljudske prakse proizvodjenja života svojim otuđenjem pretvorile u puka sredstva posredovanja. Nauka, umjetnost, politika, materijalna proizvodnja svedeni su na razinu limitirajućeg sredstva. Njihovi stvarni proizvodi, objektivizirane činjenice prakse, postaju u otuđujućoj situaciji sredstva društvenog manipuliranja. Čovjek proizvodi određene oblike prakse koji se okoštavaju u vidu institucija putem kojih povlašteni slojevi društva postojeći stupanj razvoja nastoje održati kao osnovni smjer budućnosti. Institucije održavaju stabilnost komunikacijskim razinama i smjerovima, prekidaju neposredni kontakt pojedinca i životne sredine čineći sebe neophodnim dijelom društva.

Upravo ovdje je šansa animacije. Naš samoupravni smjer jeste globalni okvir unutar kojeg još teglimo natruhe starog. Uostalom, to je dijalektika. Mi smo dio povijesti, i to ne njen prvi dio. Dužni smo da poneseo svoj dio prošlosti, ali i da znatan dio odbacimo. Historija nam je uvjet održanja. Kao revolucionarna praksa ne posežemo za analogijama. Upiremo se o nepoznato i naslućeno, ali svojim vlastitim povijesnim udovima. Odnosno, naslijedili smo određene institucije i nužne situacije sudjelovanja u životu, ali imamo namjeru da ih učinimo sredstvima aktualizacije naše ljudskosti. Porodica, radna jedinica, mjesna zajednica, društveno-političke zajednice jesu područja našeg stvaralačkog sudjelovanja u životu. Senzibilitet, to ljudsko čudo koje čovjeka čini čovjekom stvara se upravo u tim zajednicama, malim grupama. Živeći unutar svoje grupe pojedinac stječe dispozicije za život (uz one naslijedene). Ovdje je pravo područje animacije na razini svakidašnjice. Grupa je njen medij. Nivo aspiracija, intenzitet motivacije, sistem vrijednosti i moral kao organiziran sistem određenja životnog smjera, sve je to proizvod zajednice. Ali, taj proizvod globalne zajednice pojedinac apsolvira ili bar začinje usvajati, u prvom redu putem male grupe. Putem nje individua se počinje

stvarati i uvoditi u društveni život. Grupe koje smo spominjali (bračna i porodične zajednice) svele su se stvarno na funkciju biološke reprodukcije života, a u glavama buržoaskih ideologa one dominiraju društvom. Budući da su se te grupe otuđile u biološku reprodukciju i reprodukciju kapitala u građanskom svijetu, znači svrha im je proizvodnja robe. Ili još bolje one ondje imaju svrhu u proizvodnji robe, u reprodukciji potrošačkih odnosa. Animacija bi interes grupe trebala usmjeravati ka proizvodnji života u zajednici. Istina je da čovjek ispoljavajući svoju suštinu tu istu suštinu materijalizira u raznim proizvodima. Tako proizvodi i sebe samog. Ipak, nastali predmeti određeni su svrhom koju imaju za čovjeka. U čovjekovim proizvodima jedino on je određen samosvrhom, samodostatnom svrhom, ostali mu, dakle, služe kao mediji za oplodnju sudioništva.

Smisao animacije

Kad smo utvrdili okvire animacije možemo pristupiti određenju samog pojma kulturne animacije. Postoje različita objašnjenja i definicije njenog sadržaja. Ovisno o kvaliteti poimanja kulturne prakse određuje se i njen smisao. Pojam ide od uskoće uloge čovjeka koji je puka transmisija neke kulturne institucije do značaja pokretača kulturne akcije u njenoj ukupnosti. U našoj kulturnoj praksi tek se začinje potreba njenog djelovanja. U početku preusko shvaćena ona se svela na transmisiranje pojedincu i institucijama. Tako smo animaciju sveli na dijepljenje ulaznica ili lijepljenje plakata i druge vidove obavještavanja o kulturnim događajima. Budući da su to činili ljudi čija je kulturna potreba bila na vrlo niskoj razini vezana sa stupnjem općeg obrazovanja, pa nisu uspjeli propagirati kulturnu akciju u njenoj ukupnosti i stvarnoj društvenoj ulozi stvorena je neopravdana averzija prema animatorima. Međutim, kulturnoj animaciji navedena aktivnost je, i to u sasvim drukčijem obliku, samo jedan od sporednih zadataka. Netom smo pokazali da temeljni okvir za realizaciju čine komunikacije usmjerene prema revolucioniranju društvene prakse, aktivno sudjelovanje u proizvodnji života i demokratizirani međusobni odnosi. Kako god su ovo odrednice prakse na globalnom planu, one su prisutne i u svakoj mikrosituaciji, odnosno pojedinačnim akcijama. Nema tog animacijskog pothvata koji ne obuhvaća komuniciranje, suradnju, analizu, sintezu, pitanja i odgovore, koji ne bi bio usmjeren ka progresu, ljudskosti, bazirao se na aktivitetu individue i zajednice i uvažavao vrijednosti subjekta kojem je aktivnost usmjerena ili koji akciju realizira. Zato Augustin Girard u „*Kulturnom razvoju*“ (Zavod za kulturu Hrvatske, Zgb 1977) kaže: „Animacija pokriva sve što pojedincima i grupama

olakšava pristup aktivnom stvaralačkom životu, sve što poboljšava njihovu prilagodljivost, moć komuniciranja i sposobnost sudjelovanja u životu njihove zajednice, i što unapređuje njihovu ličnost i neovisnost." (str. 82), pri čemu se animacija realizira kao „pomaganje da se premosti jaz između kulture i načina izražavanja, pokazivanje ljudima kako će prihvatiti izazov nove tehnologije, dovodenje pojedinca i grupa u doticaj, pripremanje sudjelovanja i osvetljivanja konflikata kako bi ih se uspješnije eliminiralo, promicanje svijesti, konfrontiranje ciljeva i dostupnih sredstava, podsticanje grupnog stvaralaštva, projekata, stvaranje novih standarda, presuđivanje o raspodjeli odgovornosti i moći." (str. 82.)

Karakter kulturne animacije u nas proizlazi iz naših društvenih odnosa i operativnog poimanja kulture. Bez obzira da li uzimali kulturu u njenom užem, tradicionalnom poimanju ili je shvaćali kao ukupnost društvene proizvodnje života animacija mora biti usmjerena ka totalitetu ljudske zajednice, njenoj univerzalnoj pojavnosti. Pri tome nju određuje oslobađanje stvaralačkih snaga, razvitak zajedništva, dokidanje podjele rada, mijenjanje postojećeg, pluralizam vrijednosti. Naime, ako animira ljude u kulturni koncept shvaćen u širem značenju (kultura kao način društvene proizvodnje života) ova načela su razumljiva kao i u slučaju kad se kulturno izjednačava s umjetničkim, jer umjetnost i njene vrijednosti tada ne ostaju cilj akcije odvojen od ostalih ljudskih težnji. Njeno značenje proširuje se time što umjetnost kao samosvrha postaje sredstvo za očovječenje, ostvarenje čovjeka kao samosvrhe. Ovo nas navodi na zaključak da je stvaralaštvo neotuđivi dio animacije, odnosno da oni čine dijalektičko jedinstvo, a ne međusobno odvojene procese koje bi trebalo, možda dovoditi u vezu, što se događa kad na životnim prostorima zavladaju tržišni zakoni. Stvaralaštvo kao bit ljudskosti ne dozvoljava da se čovječnost ponavlja i imitira, jedino tako prevladava smrt, a animacija pomaže da ta energija postane svojina i pravo svih. Nema te ljudske situacije u kojoj se ne mogu ispoljavati kreativne sposobnosti. Od razrješavanja konflikta unutar slučajno formirane grupe putnika u željezničkom vagonu do spašavanja života ranjenom neprijateljskom vojniku, i poticanja pripadnika radne zajednice na povećanje produktivnosti, odnosno donošenja odluke o povećanom izdvajanju sredstava za samodoprinos ili pak brizi o starim, bolesnim, ostavljenim i nesretnim ljudima.

Odrednice animacije

Rekli smo da su okviri animacije: komunikacija, aktivitet, demokracija i mijenjanje postojećeg usmjereno ka mogućem. Komunikacije obuhva-

čaju različite smjerove, sadržaje, oblike i svrhe. Ona se u povratnoj vezi odvija unutar raznih formalnih i neformalnih grupa, užih i širih društvenih zajednica čiji je pojedinac i tvorac i član. Komuniciranje se odvija i među grupama. Komunicira se sa stvaraocima i ostvarenjima. Pojedinac u jednom slučaju animira drugog, da bi u drugoj situaciji bio i sam animiran. Bitan kvalitet ovih komunikacija unutar naše kulturne politike jeste moć samoupravnog odlučivanja. To je za sad više područje nego kultura u svojoj ukupnosti, ali je kao područje usmjereno ka reintegraciji u zajednicu i na taj način određeno da postane praksa sama i njen odlučujući kvalitet. Zadaća je animacije da otvara prostore i stvara situacije za razvoj ljudskih komunikacija.

Demokratski odnosi za animaciju znače stvaranje uvjeta u kojima će svi imati mogućnosti akcije. U kojima će sva područja djelatnosti, tradicija i suvremeno, subkulture biti izjednačeni. To znači da je potrebno otvoriti mogućnost međusobne razmjene kulturnih dobara.

Mijenjanje stvarnosti je želja mnogih. Animacija treba pripomoći da postane potreba svih. Zato animacija izlazi iz društvene prakse i vrši povratni utjecaj na nju. Zato nije puka tehnika rada s ljudima, nije samo sredstvo već i djelatnost ostvarenja ljudske samosvijesti.

Zadaća animatora

Animacija ima svoje neposredne nosioce u ljudima koje nazivamo animatorima. Ulogu animatora i stvarnu potrebu za njegovim djelovanjem mnogi poriču. No, mislim da nije problem u samim animatorima već u kulturnoj politici. U širini prostora koji je osvojila. Značaj animatora sužen je zbog potiskivanja kulture u drugi plan, otuđenja, tradicionalne elitnosti kulture, suprotstavljanja ruralnog i urbanog, potrošačkog mentaliteta, tehnobirokratske ideologije, zbog nedovoljno čvrsto uraslog sistema socijalističkih vrijednosti u svijest modernog čovjeka i sl. Situacije koje onemogućuju animatora su konfliktnog karaktera, ali to su i područja njegovog djelovanja. Ima razloga da je animator sveden na rasturača ulaznica. Neke smo već naveli govoreći o karakteru animacije. Ne bi trebalo propustiti priliku da se problem osmotri i s drugog aspekta. Većinom su animatori ljudi osuđeni na prakticističko propagiranje kulture zbog oskudnih znanja. Osim golog interesa rijetko posjeduju drugih moći. A da li je ljubav dovoljna? Bitna jest, ali nije i dovoljna. Animatori moraju djelovati unutar grupe, ispuniti okvire animacije, upravljati se određenim načelima. Zbog toga moraju poznavati zakone koji uređuju odnose u grupi i među grupama. Moraju temeljito poznavati predmet koji žele da grupa

prisvoji. Ta znanja im pružaju razne nauke koje se bave ljudskom ličnošću i ljudskim društvom. Animator mora buditi i razvijati interese kod ljudi s kojima surađuje, jer riječ je o suradnji u kojoj animator mora animirati ljude da spoznaju svoje sposobnosti da razvijaju interese i nastoje ih zadovoljiti, te da pokušaju realizirati svoje stvaralačke sposobnosti. Tada se animator javlja u punom značenju te riječi. Ne samo da upoznaje s postojećim vrijednostima, da odgaja, „ulijeva dušu“, već i „pokreće“, budi, podstiče aktivnost duha. Katkada animator poduzima korake koji su katkad na granici avanture, da bi animirao svoju sredinu. U tom slučaju on dijeli karte, razgovara, tumači, pokazuje, kritizira, uvjerava, razuvjerava, priprema, vodi, prati, djeluje ličnim primjerom. U svakoj situaciji animator kreće od postojeće, a ne zadane situacije, što uvjetuje sva ranije navedena znanja.

Dosadašnja praksa proizvela je dvije vrste animatora, dobrovoljne i profesionalne. Prilikom odabiranja dobrovoljnih animatora uobičavalo se izbor vršiti među onima koji su pokazali interes za neku kulturnu djelatnost. Najčešće se po svojim znanjima nisu mnogo razlikovali od grupe kojoj su pripadali, što im je smanjivalo šanse, ali i stvaralo mogućnosti, jer su lakše uspostavljali kontakte. Budući da se između animatora i animiranog uspostavlja komunikacijska veza u kojoj se fundusi spoznaja moraju razlikovati bilo je potrebno animatore opskrbiti nekim znanjima. To se činilo u vidu i posredstvom prigodnih tečajeva za obrazovanje animatora.

Izbor animatora važna je stvar. Potrebno je da uživaju povjerenje grupe. Mala razlika u znanjima javiče se kao prepreka, ali prevelika može stvoriti nepremostiv jaz. Praktična znanja mogu se pretvoriti u tehnicizam bez posjedovanja teorijskih znanja. Sama teorijska znanja neće mnogo pomoći u praktičnoj akciji. Kada se razriješe ovi problemi ostaje da se izvrši izbor znanja koja mora posjedovati animator. Ta znanja trebala bi biti crpljena iz dva izvora. Jedna bi se trebala odnositi na spoznaje o određenom području kulture, a druga na djelovanje u grupi, što bi mu trebalo pomoći da uspješno razvija određene kulturne oblike u grupi u kojoj djeluje. Ovdje je važan i lični primjer animatora. Taj lični primjer snagom zornog fakta djeluje na druge ljude tako da i oni pokušavaju realizirati svoje sposobnosti. Tad se javlja situacija u kojoj animator intenzivira svoju djelatnost. On će u drugim ljudima otkriti sposobnosti za neku djelatnost. To može biti različita djelatnost od one koja zanima animatora, odnosno ako animator piše pjesme, činjenica da on nešto stvara ponukaće njegove drugove da svoje stvaralačke sposobnosti usmjere na isto ili neko drugo područje. Tako animaciona grupa može

biti formirana od ljudi raznolikih interesa, ali s jedinstvenom željom da „stvaraju”. Naime, obično se ljudi udružuju po srodnostima interesa, pa tako susrećemo grupe „likovnjaka”, „recitatora”, „glumaca” i sl. Mislimo da takav način osiromašuje mogućnost ljudskog druženja. Trebalo bi u jednoj grupi okupljati ljude različitih interesa, što bi svakom od njih omogućivalo da vlastitu ljudskost obogati različitošću drugog. Kako je samo rijetka situacija da jednog diplomiranog pravnika sretnemo u društvu kvalificiranog stolara, izuzev ako ih ne veže parnica. U ovom slučaju animacija bi morala prekoračiti razne ograde koje postavljaju mjesto i vrsta rada, mjesto stanovanja i društveni status. Zatvaranjem, na primjer, u tvorničke ograde čini od animacije pridodatak proizvodnji, a ona mora pomoći u ovladavanju radnika proizvodnjom. To traži međusobno otvaranje različitih zajednica.

Ovdje imamo dvije vrste grupa: u prvoj ljudi se okupljaju radi bavljenja istovjetnom djelatnošću, a u drugoj okupljaju se individue različitih interesa radi zadovoljavanja svoje osnovne potrebe za druženjem s drugim čovjekom. U prvoj grupi trebalo bi raditi na razvijanju drugarstva, razumijevanja, tolerancije i sl., i to buđenjem interesa za različite djelatnosti. Ovo iziskuje od animatora da traži suradnike među autentičnim stvaraocima, stručnjacima svih vrsta. Cjelovitost proizvodnje i društvenog života koju želimo postići morala bi obuhvatiti i aktivnost na razvoju ukupnih stvaralačkih potencijala zajednice. Radna organizacija u djelatnostima kulture ne bi se smjela zadržati na zgotovljavanju svog „proizvoda”, jedne dramske predstave, na primjer, jer kulturna vrijednost je društvena vrijednost i ako se te vrijednosti ne „koriste” ostaju osiromašene u svojoj namjeni. Zato je nužna animacija.

Profesionalni animator ima bitno drukčiju zadaću. Nju nameće njegov položaj u animaciji. Dobrovoljcu je animacija neobavezna aktivnost i utoliko podložna spontanitetu, ali i stihijnosti. Profesionalni animator je po nečemu nelogičnost prakse. Vrlo je blizu situaciji da bude kulturtreger. Ipak, on mora imati izvjesne prosvjetiteljske značajke da bi vrednote jedne kulture približio svim članovima zajednice. U tom smislu vidimo u njemu kulturnog pedagoga koji je određena garancija dobrovoljnim animatorima (razni oblici obrazovanja, izvor informacija, koordinacija), ali i uporišna tačka animaciji. Takve kadrove valja školovati što u našoj zemlji već čine neki fakulteti.

Animacija i kulturna politika

Animacija je dinamičan proces usmjeren na stvaranje situacija koje će buditi potrebu za

oslobađanjem stvaralačkih potencijala svakog pojedinca. Budući da upućuje na angažman u snažnoj je sprezi s kulturnom politikom. Možemo je smatrati sastavnim dijelom kulturne politike u jednom slučaju, izjednačiti ih u drugom i pronaći prostore presijecanja zajedničkog interesa u trećem slučaju. Kad se radi o metodološki izdvojenom aspektu stvaranja uvjeta za buđenje kulturnih interesa, utvrđivanju ciljeva, dogovaranju sredstava i načina, odnosno uređivanju odnosa spram kulturnih vrijednosti onda animacija gotovo bez ostatka ulazi u pojam kulturne politike, gdje dobija značenje instrumenta. Naime, kulturna potreba kao sekundarna, izvedena potreba, stoji u čovjeku u obliku dispozicije čije objektiviziranje ovisi o društvenoj situaciji. Postojanje određene kulturne prakse, uključivanje pojedinca u nju nužan je uvjet za javljanje kulturne potrebe. Ako to izostane, čovjek kulturu neće doživljavati kao trebanje. U tom slučaju i interes za ovladavanje kulturnom politikom samo je inercija ovladavanja ukupnom politikom u društvu. Imajući na umu društveni karakter kulturnog života možemo zaključiti da kultura i uređivanje te kulture ne mogu stati jedno bez drugog, pa se animacija javlja kao instrument kulturne politike.

U uvjetima samoupravnog kulturnog koncepta i delegatskog odlučivanja, animator se javlja kao svojevrsan nastavak delegatske prakse. Delegatska baza ima značenje političkog mehanizma i subjekata uređivanja odnosa u kulturnoj praksi, a tad animator kao dio te prakse postaje mjesto mogućeg dodira između kulture i njene politike.

Animacija uz kulturnu politiku postaje novi sloj kulturnog života. Budući da animatori stoje u neposrednom odnosu s organizacijama kulturnih djelatnosti ostvaruje se podobna veza za efikasnu realizaciju slobodne i neposredne razmjene rada u kulturnim djelatnostima. Neposredna veza delegata i njihove baze gdje animator djeluje traži povezivanje animatora u jedinstvenu kulturnu akciju zajednice. Ovdje mislimo na udruživanje animatora u jednoj društveno-političkoj zajednici kao što je komuna. Tako će se stvoriti krug kulturne politike koji uključuje radne ljude, delegatski sistem, institucije, animaciju.

Samoupravni odnosi onemogućiće stvaranje okoštalog sistema-strukture od ovakve veze. Odnosno, uspostavljena veza činiće jedan plan zajedništva koji se zasniva na spontanitetu i kritičkom učešću u životu, te je taj krug, zapravo otvaranje mogućnosti, a ne zatvaranje u praksu postojećeg.

Ovako postavljena animacija prožima kulturne institucije istjeravši iz nje menadžerske navade. Zatim, vrši spajanje institucija s udruženim radom, te sa ostalim dijelovima društveno-proizvodne prakse. Na tu praksu tad djeluje kao vrednota što je u krajnjoj liniji pedagoški odnos, ali kao i politički, jer zahtijeva od korisnika da definira svoje mjesto u kulturnom životu zajednice.

